

Trò chơi của trẻ em Mông

Dân tộc Mông cư trú trên các vùng núi cao, trong đó huyện Mù Cang Chải, tỉnh Yên Bái là nơi người Mông cư trú tương đối tập trung. Ngoài các trò chơi dành cho những ngày lễ tết - hội hè như đánh quay, đánh yến, trẻ em Mông nơi đây còn tạo ra nhiều trò chơi khác để cùng nhau vui đùa hằng ngày cả lúc ở nhà và khi lên rừng, lên rẫy.

Trò chơi với những hạt sỏi (ua chú):

Trò chơi này gần như là sự kết hợp của các trò đánh chắt, đánh chuyền của trẻ em người Việt. Tuy nhiên, quân chuyền ở đây không phải là thanh tre mà là những viên sỏi. Các em có thể chơi với ba, năm hay bảy viên, tùy thuộc vào trình độ cao thấp của những người trong cuộc. Trò chơi có từ một đến bốn em tham gia, thậm chí nhiều hơn. Khi có nhiều người chơi thì phải tiến hành "oản tù tì" - xì đầu linh, để xác định thứ tự chơi trước, chơi sau. Nếu có hai em tham gia thì tiến hành xì bằng ngón tay. Mỗi em chìa ra một ngón tay. Thắng thua được quyết định theo thứ tự: trò thua cái, cái thua út, út thua trò, giữa thua út và út lại thua áp út. Khi nhiều người tham gia hơn, các em tiến hành xì bằng bàn tay. Mỗi em bắt ngửa đưa ra một bàn tay hoặc ngửa hoặc sấp. Nếu có bốn em chơi, ba em đưa ra bàn tay úp thì em đưa bàn tay ngửa thắng. Sau đó ba em lại tiến hành xì lần nữa để tìm ra người chơi thứ hai. Trò chơi lần lượt với những động tác sau:

-Ua chú: Người chơi để bàn tay thuận nằm ngửa, đặt toàn bộ số hạt sỏi (ba, năm hoặc bảy) lên giữa lòng bàn tay, dùng sức mạnh của cánh tay tung sỏi lên không rồi lật úp bàn tay xuống, khéo léo dùng mu bàn tay đỡ lấy một viên. Ua chú là động tác đầu tiên của trò chơi, được dùng để gọi tên của trò chơi.

- Cời chú: Đặt viên sỏi vừa đỡ được lên lòng bàn tay rồi tung nó lên cao. Trong khi viên sỏi đang rơi xuống, nhanh tay nhặt một viên sỏi ở dưới đất vào lòng bàn tay rồi xòe bàn tay ra đón lấy viên sỏi đang rơi. Sau đó đặt viên sỏi vừa nhặt được riêng ra một chỗ, tung viên trên tay lên để nhặt tiếp các viên còn lại cho đến hết. Cứ như vậy, giống như trò đánh chuyền, lần lượt từ bắt một - bàn một (khờ i lù), qua bắt hai (khờ ao lù) bắt ba... cho đến hết rồi chuyển sang động tác tiếp theo.

- Cho chú: Cầm toàn bộ số sỏi trong lòng bàn tay, tung một hạt lên cao đồng thời đặt những viên sỏi còn lại xuống đất rồi lại bốc toàn bộ số sỏi đó lên lòng bàn tay và đón lấy viên đang rơi xuống.

- Cho háu: Rải toàn bộ số viên sỏi trong lòng bàn tay ra mặt đất, dùng đầu ngón tay trở vạch nhẹ giữa hai viên; búng một viên sao cho va vào viên kia nhưng không động đến các viên khác; sau đó lần lượt nhặt từng viên lên. Cứ làm như thế cho đến khi không còn viên sỏi nào dưới đất là xong một lượt chơi, gọi là ù. Ai ù nhiều là người thắng cuộc - "dềnh", ai ù ít là người thua - "sứ".

Trong quá trình chơi, ai chơi hỏng thì quyền chơi được trao cho người kế tiếp. Khi đến lượt mình lại bắt đầu từ bàn chơi đã hỏng.

Trò chơi chó cắn nhau (để tua chùa)

Để tiến hành trò chơi này, các em tự kiếm lấy hai đoạn cành cây nhỏ, dài 12-15cm, cầm một đầu đoạn cây xuống mặt đất, cách nhau khoảng 60cm. Các em phải tìm cho được một bụi cỏ "nhỏ la tươi" càng cao càng tốt và điều quan trọng là đã trổ hoa. Hoa cỏ "nhỏ la tươi" có chiều dài khoảng 3-4cm, đường kính khoảng 0,5cm, bên trong có màu xanh nhạt, phía ngoài được phủ kín bởi một lớp lông dầy, mịn màu tím nhạt. Sau khi chọn được những bông hoa cỏ ưng ý để làm cho - "tù đế", các em tước luôn cuống hoa, buộc hai chiếc cuống lại rồi vòng qua hai đoạn cành cây, làm thành một đoạn dây nối liền hai đầu cọc, nằm song song với mặt đất, cao chừng 10cm. Hai con chó bằng hoa cỏ được những đứa trẻ cắn thận lên thang dây, giáp hai cọc. Khi cuộc chơi bắt đầu, các em dùng một đoạn cành cây nhỏ gõ nhẹ vào cả hai cành cây cầm trên mặt đất, tạo độ rung cho thang dây làm hai con chó nhẹ nhàng, từ từ "bò" về phía trước, gặp nhau ở khoảng giữa đoạn dây. Lúc đó trò chơi lên đến đỉnh điểm của sự gay cấn: đứa trẻ trực tiếp tham gia cuộc chơi ra sức gõ; nhóm đứng bên ngoài ra sức hò reo cổ vũ, kẻ ủng hộ bên này, người ủng hộ bên kia; hai con "chó" ra sức đẩy nhau cho đến lúc một trong hai con trượt ra khỏi thang dây, rơi xuống đất. Tới đó cuộc chơi chấm dứt để lại mở đầu cho những lần chơi tiếp

theo. Người thua có thể phải trả kẹo, bị hay bị kẻ thắng dùng ngón tay cốc vào đầu... tùy theo quy định. Cuộc chơi thường kéo dài suốt buổi với tiếng cười, tiếng hò reo, tiếng vỗ tay cổ vũ của rất đông bọn trẻ quây quanh.

Trò mèo đuổi chuột (chư mí sỏ lằng)

Để tiến hành trò chơi này, phải có được một khoảng đất rộng và bằng phẳng, với ít nhất năm-sáu em tham gia, cả trai lẫn gái. Tham gia trò mèo đuổi chuột, các em cần có sức khỏe, sự nhanh nhẹn và độ dẻo dai.

Bắt đầu cuộc chơi, các em đứng cạnh nhau thành một vòng tròn. Giữa hai em để một khoảng trống chừng một vài mét, sao cho "chuột" và "mèo" có thể chạy đuổi nhau luôn qua những chỗ đó. "Nhân vật" chính của trò chơi là hai em, một đóng vai mèo, một đóng vai chuột, cả hai đứng giữa vòng tròn lưng áp vào nhau. Nhóm chơi có thể cử một em làm người chỉ huy cuộc chơi, gọi là "tỉ tấu hâu". Khi chỉ huy hô chạy thì chuột bỏ chạy và mèo lập tức đuổi theo. Chuột chạy lắt léo vòng qua hàng người cố sao cho mèo không tóm được. Sau nhiều vòng đua, thế nào mèo cũng bắt được chuột. Sau đó, cuộc chơi thay đổi vị trí: người đóng vai mèo lại đóng chuột, và người đóng vai chuột lại thành mèo và một cuộc đuổi bắt theo chiều ngược lại bắt đầu...

Khi cả hai con "chuột-mèo" này bị bắt thì một đôi mèo-chuột khác vào giữa đứng vòng còn hai con mèo và chuột vừa chạy đã thấm mệt thì lại đứng thế vào vòng người phía ngoài. Chẳng ai được, chẳng ai thua, tất cả đều vui vẻ, hể hả và tình bạn giữa các em sau mỗi cuộc chơi ngày càng thắm thiết...

(Phạm Đình Lộc)